

References

1. Bublyk, S.A. (2010), "Analysis of the psychomotor abilities of younger schoolboys", *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya: Fizychna kultura*, vol. 7, pp. 50–56.
2. Zaporozhets, O.P. (2007), "Dynamics properties of psychomotor functions of primary school children due to the nature of sports activities", *Aktualni problemy psykholohii. Psykhofiziologii. Psykholohiia pratsi. Eksperymentalna psykholohiia. Za red. Maksymenka S.D. IVTs Derzhkomstatu Ukrainy*, vol. 5, no. 6, pp. 170–176.
3. Kuryliuk, S. Fotuima, O. (2007), "Personality neural properties judo during initial training" *Osobystisni neirodynamichni vlastyvoli dziudoistiv na etapi pochatkovoii pidhotovky*, *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*, vol. 4, pp. 153 – 156.
4. Makarenko, M.V. (1999), "The methodology of the survey and evaluation of individual psychomotor properties of higher nervous activity" *Metodyka provedennia obstezhen ta otsinky individualnykh neirodynamichnykh vlastyvolei vyshchoi nervovoi diialnosti liudyny*, *Fiziolohichni zhurn*, vol. 45, no. 4, pp. 123–131.
5. Menshykh, O.E. (2008), "The methodology of the survey and evaluation of individual psychomotor properties of higher nervous activity", Thesis abstract for Cand. Sc. (Psychophysiology), 19.00.02, Kyiv, Ukraine.
6. Petrenko, Yu.O. (2006), "Neirodynamichni ta psykhychni funktsii u ditei molodshoho shkilnoho viku z riznym rivnem fizychnoho rozvytku", Thesis abstract for Cand. Sc. (Fiziolohiia liudyny i tvaryn), 03.00.13, Kyiv, Ukraine.

Рецензент: канд. біол. наук, доц. Лісовський Б. П.

УДК 378.14:796.011.3
ББК 74.8

Інна Ткачівська, Лідія Ковальчук,
Ганна Презлята, Петро Коваль

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ "ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ" ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Метою роботи було виявити рівень обізнаності студентів факультету фізичного виховання і спорту із інтерактивними методиками навчання та доцільності їх використання у професійній діяльності. Виявлено, що більшість респондентів відводять організації педагогічної інтеракції другорядну роль у процесі навчання, акцентуючи увагу на неможливості і непотрібності залучення до педагогічної взаємодії одночасно всіх її учасників і надають перевагу усталеним методам та прийомам навчання. З метою переорієнтації студентів на використання інтерактивних методик нами розроблена структурно-функціональна модель для використання під час вивчення дисципліни "Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури". Дана модель передбачала використання таких інтерактивних методик: методика групової роботи; дискусії, рольові ігри, воркшоп або брейн-стормінг, кейс-метод, метод портфоліо, метод проєктів, "мікрофон", "снігова куля", "ажурна пилка".

У результаті використання розробленої структурно-функціональної моделі формування професійної майстерності студентів факультету фізичного виховання і спорту з використанням інтерактивних методів навчання вдалося покращити здатність студентів до критичного мислення, вирішення складних педагогічних ситуацій, приймати найбільш раціональні рішення, проводити дискусії щодо креативного вирішення завдань у площині фізичного виховання дітей і молоді.

Ключові слова: професійна майстерність, інтерактивні технології, студенти факультету фізичного виховання і спорту.

Целью работы было выявить уровень осведомленности студентов факультета физического воспитания и спорта по интерактивным методикам обучения и целесообразности их использования в профессиональной деятельности. Выявлено, что большинство респондентов

тов отводят организации педагогической интеракции второстепенную роль в процессе обучения, акцентируя внимание на невозможности и ненужности привлечения к педагогической взаимодействия одновременно всех ее участников и предпочитают устоявшимся методам и приемам обучения. С целью переориентации студентов на использование интерактивных методик нами разработана структурно-функциональная модель для использования при изучении дисциплины "Педагогическое мастерство учителя физической культуры". Данная модель предусматривала использование таких интерактивных методик: методика групповой работы; дискуссии, ролевые игры, воркшоп или брейн-сторминг, кейс-метод, метод портфолио, метод проектов, "микрофон", "снежный ком", "ажурная пила".

В результате использования разработанной структурно-функциональной модели формирования профессионального мастерства студентов факультета физического воспитания и спорта с использованием интерактивных методов обучения удалось улучшить способность студентов к критическому мышлению, решению сложных педагогических ситуаций, принимать наиболее рациональные решения, проводить дискуссии о креативного решения задач в плоскости физического воспитания детей и молодежи.

Ключевые слова: профессиональное мастерство, интерактивные технологии, студенты факультета физического воспитания и спорта.

The aim of this work was to determine the awareness of students of the faculty of physical education and sports with interactive teaching methods and their appropriate use in professional activities. Revealed that the majority of respondents said the organization of pedagogical interaction a secondary role in the learning process, focusing on the impossibility and uselessness of bringing to the pedagogical interaction of all its participants and a preference for established methods and techniques of teaching. To refocus students on the use of interactive methods, we have developed structural-functional model to be used during studying the course "Pedagogical skills teacher of physical culture". This model involved the use of the following techniques: the technique of group work; discussions, role play, workshop or brain-storming, case-method, portfolio method, project method, "microphone", "snowball", "jigsaw".

As a result of use of the developed structural-functional model of forming professional skills of students of the faculty of physical education and sport with the use of interactive teaching methods could improve students' ability to critical thinking, solving complex pedagogical situations, to take the most rational decisions, hold discussions on creative problem solving in the plane of the physical education of children and youth.

Keywords: professional skills, interactive technologies, students of the faculty of physical education and sport.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень.

Інтеграція України в Європейську освітню спільноту вимагає необхідності змін стосовно підготовки майбутніх фахівців у вищій школі, котрі повинні володіти не тільки системою соціально-професійних знань, умінь і навичок, але й мати багатий внутрішній потенціал особистісних психофізичних якостей, нестандартно мислити, бути креативними, що в сукупності сприятиме їх самовдосконаленню та самоосвіті.

Для реалізації поставлених суспільством перед фахівцями фізичного виховання і спорту завдань потрібні конкурентно спроможні, компетентні професіонали, оскільки саме вони займають домінуючу позицію у вихованні фізично здорової молоді та відповідають за формування здорового способу життя підрастаючого покоління. Відтак, актуальним у цьому ракурсі виступає стійкість до постійних змін у відповідь на виклик мінливого середовища, психологічна та соціальна мобільність, здатність за короткий час навчитися новому виду діяльності, осмислений підхід до зовнішньої і внутрішньої реальності, віртуозне володіння організаційними здібностями і самоорганізація в будь-яких умовах. Відтак з'являється необхідність розробки новітніх підходів, інноваційних

технологій навчання, нового інструментарію проектування професійної освіти, спрямованого на зміну ставлення педагога до своєї діяльності. Досягнути ефективності у процесі формування професійної майстерності майбутніх фахівців фізичного виховання можна, використовуючи під час навчання інтерактивні ігрові технології.

Питання формування професійної майстерності, вдосконалення професійної підготовки фахівців в умовах вищої школи досліджували: Г. В. Балахнічова, Л. В. Заремба, Л. В. Цьось (2013), Р. П. Карпюк (2004), Т. Ю. Круцевич (2005), А. С. Нісімчук, О. С. Падалка (2000), О.С. Куц (2002), Л.П. Сергієнко (2003).

Аналіз практики нинішнього фізичного виховання, апробація та узагальнення новітніх досягнень в галузі фізичного виховання [3; 4; 5; 9] та власний педагогічний досвід дають підставу вважати, що у навчальний процес з фізичного виховання доцільно внести інтерактивні методи навчання, які мають у своїй основі механізми впливу на внутрішню сутність людини, її духовність, емоційність, виразність.

Мета інтерактивного навчання – створення комфортних умов навчання, при яких студент відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість. Інтерактивні методи мають багато переваг: у роботі задіяні всі студенти; вони вчаться працювати у групі; створюється “ситуація успіху”; формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне рішення проблеми [10].

Розкриття питань використання ігрових інтерактивних методів навчання у навчальному процесі студентів ВНЗ знаходимо у дослідженнях О. А. Вербицького (1991), М. І. Воронки (2007), А. П. Коноха (2007), Л. В. Ковальчук, Г. В. Презляти, І. М. Ткачівської (2008; 2011; 2013).

Мета дослідження – виявити стан обізнаності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту із інтерактивними методами навчання, розробити модель інтеракції і перевірити її ефективність під час реалізації робочої програми з навчальної дисципліни “Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури”.

Методи дослідження. У ході дослідження використовувались такі методи: педагогічний експеримент, анкетування, бесіди, спостереження, моделювання та математична обробка даних.

У анкетуванні взяло участь 93 студенти четвертого курсу денної та заочної форм навчання факультету фізичного виховання і спорту ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.

Результати дослідження. Актуальність піднятої проблематики зумовила визначення розуміння змісту та особливостей інтерактивного навчання майбутніми фахівцями фізичного виховання і спорту та виявлення їх вміння на практиці використовувати інтерактивні педагогічні технології.

Так, обізнаність студентів” із інтерактивними технологіями визначилась наступним чином: 40,0% респондентів заявило, що вони відводять організації педагогічної інтеракції другорядну роль у навчально-виховному процесі, акцентуючи увагу на неможливості і непотрібності залучення до педагогічної взаємодії одночасно всіх її учасників. Майбутні фахівці надають перевагу традиційним методам та прийомам навчання, мотивуючи це тим, що активна взаємодія можлива лише у поза аудиторній діяльності. Хоча дехто все ж проявляє бажання оволодіти інформацією щодо суті і особливостей використання інтерактивних педагогічних технологій. Більша половина опитаних (60,0%) розуміли значення інтерактивної взаємодії і не цікавилися інформацією щодо суті і особливостей використання інтерактивних педагогічних технологій. При цьому, педагоги не розуміють суті поняття інтеракції та рефлексії (рис. 1).

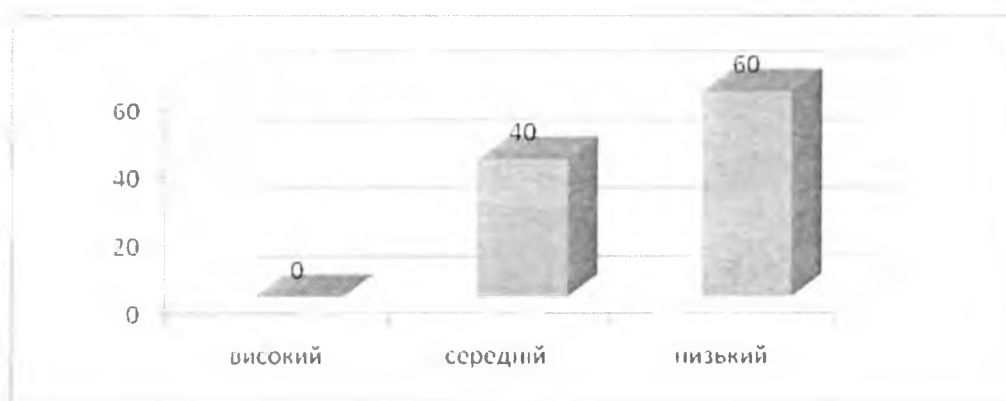

Рис. 1. Рівень обізнаності студентів із інтерактивними технологіями, %

Наступні запитання мали на меті виявити стан сформованості інформаційної насиченості в контексті піднятого питання. Так, із 93 респондентів 34,4% мали окремі, але не систематизовані знання про педагогічну інтеракцію, її види та напрями використання у навчально-виховному процесі, знання з рефлексивної психології і педагогіки, однак усвідомлювали можливість інтерактивного підходу у професійній діяльності фахівця. Інші ж 65,6% недостатньо та епізодично володіли знаннями про педагогічну інтеракцію, її види та напрями застосування у навчальному процесі; не виявляли знання з рефлексивної психології і педагогіки, не усвідомлювали значення інтерактивного підходу у професійній діяльності педагога.

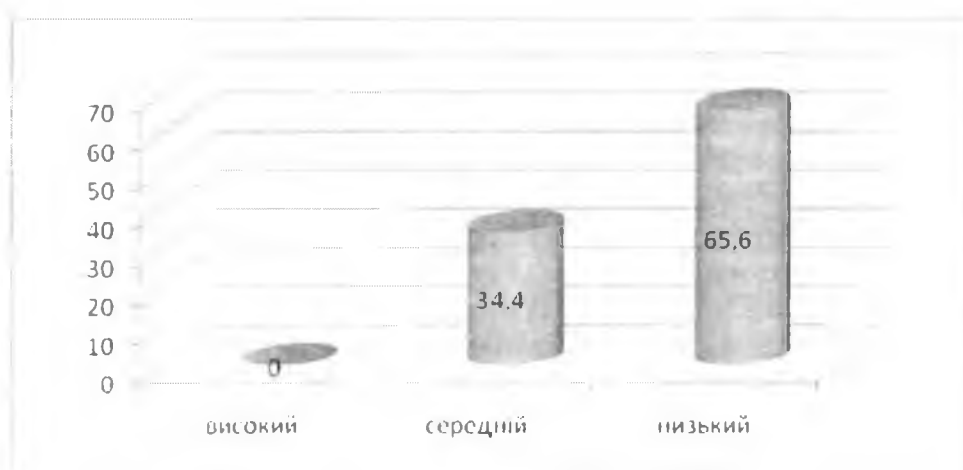

Рис. 2. Стан сформованості інформаційної насиченості майбутніх фахівців фізичного виховання стосовно педагогічної інтеракції, %

Важливим кроком на шляху до вирішення поставлених завдань було виявлення вміння студентами моделювати педагогічні ситуації. Респондентам пропонувалося декілька варіантів можливого вирішення конкретної ситуації. Однак, тільки 29,0% опитуваних проявили такі вміння, виявивши при цьому спробу залучати всіх учасників інтеракції до педагогічної взаємодії, зробити навчальний матеріал цікавим і значущим для сприймання, створювати позитивне комунікативне поле, демонстрували вміння визнавати та поважати думку інших. Більшість респондентів (71,0%) при вирішенні педагогічних ситуацій не вказували на потребу залучити інших учасників інтерактивної взаємодії, у практичній діяльності демонстрували низький рівень толерантності та

здатності розуміти їх внутрішній світ, визнавати право на власну думку, якщо вона далека від прогнозованої (рис. 3).

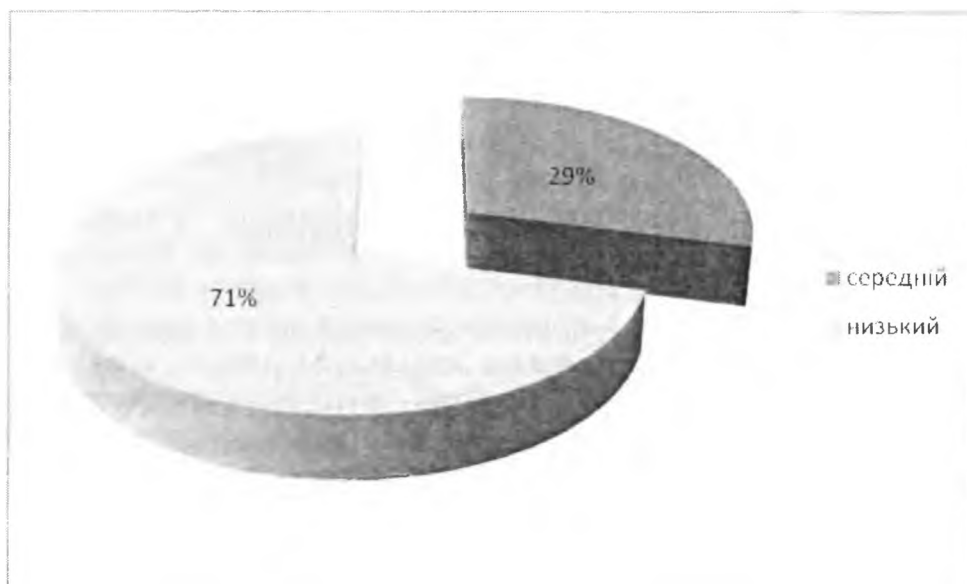

Рис. 3. Розподіл студентів за рівнем умінь моделювати педагогічні ситуації

Не менш важливим завданням в контексті дослідження було виявлення здатності створювати позитивне комунікативне поле. На запитання відповідь потрібно було сформулювати самостійно.

Таким чином, уміння проявляти легкість у спілкуванні, відкритість, контактність, толерантність діагностувалась нами шляхом спостереження за спілкуванням студентів один з одним, з викладачем та з учнями під час уроків. Респондентам пропонувалось знайти вихід та шляхи розв'язання конфліктних ситуацій, пояснити техніку вивчення нової вправи, презентувати відповідь на теоретичне питання, яке розглядалось під час семінарських занять з фахових дисциплін. Так вони демонстрували уміння слухати, говорити, ставити запитання, проявляти звуки і жести заохочення, з розумінням ставитися до думок інших. У результаті ми отримали наступні результати: високий рівень – проявило 8,6% респондентів, середній – 57,0%, низький – 34,4% студентів.

Володіння комунікативними стратегіями виявилися шляхом відповіді студентів на запитання типу: “Що ви розумієте під комунікативною стратегією?”, “Якими стилями комунікативного спілкування Ви володієте?”, “Назвіть критерії добору комунікативної стратегії у конкретній педагогічній ситуації”.

Відповіді студентів зіставлялися з результатами аналізу власної діяльності щодо наступних завдань:

- Скажіть фразу “Скоро урок” використовуючи різні інтонації голосу (якомога більше варіантів).
- Зробіть зауваження учневі, який постійно порушує дисципліну.
- Продемонструйте, як Ви попросите дітей вишикуватись у шеренгу чи колону по 4 особи.

При аналізі відповідей на запитання нам було важливо, щоб респондент не тільки знав особливості застосування комунікативних стратегій, а й володів ними, вільно почував себе перед аудиторією, вербальними і невербальними засобами виразності миг

передати внутрішній світ особистості, був готовий до імпровізації. Результати діагностики виявили 23,4% респондентів з середнім та 76,6% – з низьким рівнями володіння комунікативними здібностями.

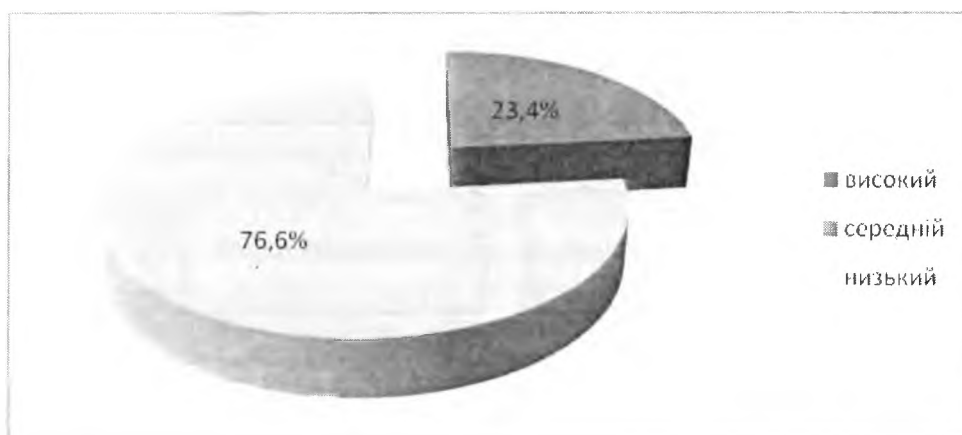

Рис. 4. Розподіл студентів за рівнем володіння комунікативними здібностями

Результати діагностики обізнаності студентів із інтерактивними методиками навчання зумовили необхідність подальшого наукового пошуку щодо розробки та висвітлення структурно-функціональної моделі формування їх професійної майстерності студентів на засадах інтерактивних технологій (рис. 5).

Отож, формуванню професійної майстерності студентів факультету фізичного виховання і спорту сприяла розроблена структурно-функціональна модель, яка передбачала поетапне її впровадження. На репродуктивному етапі в процесі безпосереднього вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, зокрема “Педагогічної майстерності вчителя фізичної культури” використовувалися такі інтерактивні методики навчання, як: методика групової роботи; дискусії, рольові ігри, ворк шоп або брейн-стормінг, кейс-метод, метод портфоліо, метод проектів, “мікрофон”, “снігова куля”, “ажурна пилка”.

Інтерактивна діяльність на заняттях визначалася організацією і розвитком діалогового спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії, до сумісного вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань. В ході діалогового навчання студенти вчилися критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати продумані рішення, брати участь в дискусіях, спілкуватися з іншими людьми.

Для цього на заняттях організувалась індивідуальна, парна і групова робота, застосовувалися дослідницькі проекти, рольові ігри, аналізувалися і розігрувалися педагогічні ситуації, проводилася робота з документами і різними джерелами інформації, використовувалися творчі роботи.

Рис. 5. Структурно-функціональна модель формування професійної майстерності студентів факультету фізичного виховання і спорту на засадах інтерактивних технологій

Процес формування професійної майстерності майбутніх фахівців фізичного виховання із використанням інтерактивних технологій має на меті навчити їх самостійному орієнтуванню в потоці інформації, активно здобувати знання, глибоко аналізуючи й переробляючи їх силою власних мисленнєвих дій, формуючи тим самим дослідницькі вміння, які в структурі педагогічної діяльності трансформуватимуться у професійні.

Дослідження [5; 8; 10] доводять, що активізації уваги студентів, висвітленню педагогічних проблем під час проведення практичних курсів сприяють вкраплення інсценувань з різними версіями педагогічних ситуацій, учасниками яких є самі студенти. Зважаючи на це, в процесі практичних занять із дисциплін означеного напрямку підготовки повинні практикуватися саме ці методи, позаяк ігрові, зокрема, інтерактивні методики виступають тим емоційним стимулом, використання якого приносить студентам задоволення від занять, підвищує інтерес до них. Застосування даних методів рекомендується у процесі впровадження інтерактивних технологій навчання, показових занять (у навчальних аудиторіях та поза їх межами), що дозволить спостерігати як ігри, зокрема середовища, у яке потрапляють студенти, а також створена природна атмосфера сприяють формуванню необхідних знань, удосконаленню педагогічних умінь та навичок.

Висновок

Отож, на сучасному етапі становлення нового покоління майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, акцент слід робити на стратегії розвитку їх критичного мислення. Відтак, формуванню високого рівня професіоналізму та професійної майстерності сприятиме діалогове навчання, побудоване на інтерактивних методиках спілкування “рівний-рівному”.

Однак, обізнаність студентів із інтерактивними технологіями показала, що тільки 40,0% респондентів відводять організації педагогічної інтеракції другорядну роль у навчально-виховному процесі, акцентуючи увагу на неможливості і непотрібності залучення до педагогічної взаємодії одночасно всіх її учасників. Майбутні фахівці надають перевагу традиційним методам та прийомам навчання, мотивуючи це тим, що активна взаємодія можлива лише у позааудиторній діяльності.

Використання розробленої структурно-функціональної моделі інтеракції вказує на її ефективність під час реалізації робочої програми з навчальної дисципліни “Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури”, де використовувалися такі інтерактивні методики навчання, як: методика групової роботи; дискусії, рольові ігри, воркшоп або брейн-стормінг, кейс-метод, метод портфоліо, метод проєктів, “мікрофон”, “снігова куля”, “ажурна пилка”.

1. Балахнічева Г. В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання : навч. посіб. / Галина Валентинівна Балахнічева, Людмила Василівна Заремба, Анатолій Васильович Цьось. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 64 с.
2. Карпюк Р. П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв’язання професійних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Р. П. Карпюк. – Тернопіль, 2004. – 20 с.
3. Круцевич Т. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури / Т. Круцевич, М. Зайцева // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 41–44.
4. Куц О. С. Нові технології та моделювання підготовки вчителів фізичної культури / Куц О. С. // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. – Львів : ЛДДФК, 2002. – Вип. 6. – Т. 2. – С. 539–541.
5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
6. Педагогічна майстерність : [підручник] / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; [за ред. І. А. Зязюна]. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
7. Сергієнко Л. П. Інноваційний зміст системи підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту / Сергієнко Л. П. // Спортивний вісник Придніпров’я. – 2003. – № 3–4. – С. 23–32.

8. Ткачівська І. М. Впровадження активних методів навчання у процес підготовки студентів факультету фізичного виховання і спорту до туристсько-краєзнавчої діяльності в школі / І. М. Ткачівська // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 8. – С. 93–100.
9. Ткачівська І. М. Інноваційні педагогічні та оздоровчі технології у фізичній культурі : навч.-метод. посіб. / І. М. Ткачівська, Л. В. Ковальчук. – Івано-Франківськ, 2011. – 104 с.
10. Ткачівська І. Педагогічна майстерність учителя фізичної культури: практикум : навч.-метод. посіб. / І. Ткачівська, Г. Презлята, С. Бельмега. – Івано-Франківськ, 2013. – 127 с.

References

1. Balakhnicheva, H.V., Zaremba, V.L. and Tsos, A.V. (2013), *Profesiina maisternist uchytelia fizychnoho vykhovannia: navch. posib* [Professional skills of teachers of physical education: teach. guidances], Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, Lutsk, Ukraine.
2. Karpiuk, R.P. (2004), Training teachers of physical culture to solve professional situations: Thesis abstract for Cand. Sc. (Theory and Methods of Professional Education), 13.00.04, Ternopil, Ukraine.
3. Krutsevych, T. and Zaitseva, M. (2005), "Innovative processes in the field of training and retraining on physical training", *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, vol. 4. Ukraine.
4. Kuts, O.S. (2002), "New technologies and simulation training teachers of physical training young sports science", *Moloda sportyvna nauka Ukrainy: zb. nauk. st., LDIFK*, iss. 6, vol. 2., Lviv, Ukraine.
5. Nisimchuk, A.S. (2000), *Suchasni pedahohichni tekhnologii*, [Modern educational technology], Prosvita, Kyiv, Ukraine.
6. Ziaziun, I.A., Kramushchenko, L.V. and Kryvonos, I.F. (2004), *Pedahohichna maisternist: pidruchnyk* [Teaching skills: textbook], za red. I.A. Ziaziuna, Vyshcha shk., Kyiv, Ukraine.
7. Serhienko, L.P. (2003), "The innovative content of training specialists in physical education and sport", *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, vol. 4, pp. 23–32.
8. Tkachivska, I.M. (2011), "Introduction active teaching methods in the training of students of physical education and sports to tourism and local history of school", *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriia: Fizychna kultura*, vol. 8, Ivano-Frankivsk, pp. 93–100.
9. Tkachivska, I. M. and Kovalchuk, L.V. (2011), *Innovatsiini pedahohichni ta ozdorovchi tekhnologii u fizychnii kulturi: navch.-metod. posib*. [Innovative educational and health technology in physical education], Ivano-Frankivsk, Ukraine.
10. Tkachivska, I., Prezliata, H. and Belmeha, S. (2013), *Pedahohichna maisternist uchytelia fizychnoi kultury: praktykum* [Pedagogical skills teacher of Physical Education: Workshop], Ivano-Frankivsk,.

Рецензент: канд. психол. наук, доц. Мицкан Т. С.

УДК 796.011

ББК 75.1

Василь Вербовий

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Трансформація, осучаснення професійної підготовки поліцейських обговорюється в Україні досить активно. Згідно статей Закону України "Про національну поліцію", працівники органів внутрішніх справ зобов'язані швидко й точно реагувати на зміну будь якої, особливо криміногенної ситуації, яка при необхідності вимагає застосовувати силовий вплив гранично твердо, але в рамках законодавства. Однак, аналіз пропозицій щодо змісту і спрямованості психолого-педагогічних інновацій у системі вищої освіти силових відомств України вказує на те, що якість професійного навчання покращилась лише у незначній мірі.

Метою дослідження є вивчити показники фізичної підготовленості майбутніх поліцейських.

Методи. Аналіз науково-методичної літератури, синтез, порівняння і узагальнення отриманих даних, спостереження, бесіда, метод контрольних випробувань, педагогічний констатувальний експеримент, методи математичної статистики.

За результатами проведеного аналізу програми з фізичної підготовки курсантів констатуємо наявність конкретних наборів прийомів і комбінацій самбо та рукопашного бою залежно від індивідуальних характеристик моторики тих, хто навчається. Для успішного засвоєння курсантами цих